

Arnout Fischer: 'Gedrag patronen zijn berucht moeilijk te doorbreken'

Arnout Fischer is begonnen als Coördinator Wetenschappelijke Projecten bij TransForum. Fischer (Rotterdam 1971) studeerde Industrieel Ontwerpen aan de TU Delft, met als specialisatie Ergonomie. Hij promoveerde aan de TU Eindhoven op mens-techniek interactie, met een studie naar het omgaan van mensen met computers en elektronische apparatuur. In 2004 kwam hij in Wageningen terecht als postdoc bij een onderzoek naar consumentengedrag in relatie tot voedselveiligheid. Samen met het RIVM onderzocht hij het effect van drijfveren die consumenten hebben bij beslissingen over hun consumptie, bijvoorbeeld het al of niet veilig bereiden van voedsel.

Hoe kom je van daar naar de projecten van TransForum? Arnout: 'In Wageningen ging ik steeds meer projecten doen die te maken hebben met gedragsverandering, wat gebruikt kan worden voor de stimulatie van duurzame consumptie. Daarvoor moet je gedragspatronen doorbreken, en dat is berucht moeilijk. In de projecten van het thema Mobilisatie van Duurzame Consumptie komt die vraag telkens terug. Samen met Hans van Trijp ga ik de samenhang tussen die projecten, en de dwarsverbanden met andere wetenschappelijke en praktijkprojecten, bevorderen. Ik wil de meerwaarde daarvan aantonen met goed onderbouwde case-studies. Zo hoop ik



projectleiders te stimuleren om meer met elkaar te gaan samenwerken en natuurlijk om hun resultaten te leveren. Want daar draait het uiteindelijk om'. ✦

Veel belangstelling voor Geconditioneerd Telen

Het SynErgie seminar 'Geconditioneerd telen, iets voor U?' op 20 september was zeer goed bezocht. Circa 200 kwekers, adviseurs en onderzoekers bezochten bedrijven en workshops over de techniek, systemen, gewasmanagement en bedrijfseconomische aspecten van telen in semi-gesloten kassen. Uit de reacties van telers bleek dat velen belangstelling hebben voor semi-gesloten telen, maar dat er nog veel vragen zijn.

Het SynErgie project van TransForum heeft als doel om de trage marktpenetratie van semi-gesloten kassen te versnellen. Daarvoor moet kennis worden overgedragen en het aantal pilotprojecten worden vergroot. Het organiseren van dit seminar past in

de strategie die de projectgroep SynErgie daarvoor volgt. Peter Smeets, projectregisseur van TransForum, gaf samen met onderzoeker Leo Marcelis (Wageningen UR) een workshop over kennisoverdracht. Uit de discussie bleek dat niet iedereen zomaar bereid is zijn kennis te delen. De concurrentie ligt op de loer, was de gedachte. Collega-kwekers lieten zien de SynErgie-gedachte goed te hebben begrepen en overtuigden de aarzelende kweker ter plekke. Harm Maters, projectvoorzitter van SynErgie, was tevreden: 'zo'n 20% van de kwekers hier aanwezig zegt concrete plannen te hebben. Geconditioneerd telen staat op de agenda van de telers met toekomstplannen'. ✦

Debat over voedselproductie

Op 29 november organiseerde TransForum het debat "Industriële versus regionale voedselproductie" in Perscentrum Nieuwspoor in Den Haag. Sprekers op deze avond waren Rudy Rabbinge, hoogleraar Duurzame ontwikkeling aan Wageningen UR, Bert van Ruitenbeek, directeur van Biologica, Joop Atsma, Tweede Kamerlid voor CDA en Harm Evert Waalkens, Tweede Kamerlid voor PvdA. In de volgende NieuwsForum en op www.transforum.nl leest u een uitgebreid verslag.



Multi-culti samenwerken

Wat heeft dat nou met TransForum te maken? Dat is toch meer iets voor opbouwwerkers in oude stadwijken? Nou, niet echt. Innoveren volgens de TransForum-methode betekent: samen werken met KOMBI partners aan 3P waardeproposities. Samen met kennisinstellingen, overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijven werken we aan nieuwe perspectieven voor de Nederlandse landbouw die niet alleen goed zijn voor de winstgevendheid (Prosperity), maar ook voor het milieu (Planet) en de mensen die er mee werken (People). Drie P's dus. En het multi-culti zit 'm in de verscheidenheid van de partijen die samen aan die nieuwe waardeproposities werken. Die verschillen zo enorm van elkaar dat samenwerken niet vanzelfsprekend is.

Wetenschappers komen vooral vooruit in het leven door erkenning van collega-wetenschappers. Daarvoor hebben ze het systeem van 'peer reviews'. Collega's geven een beoordeling die uiteindelijk uitmaakt of je er in wetenschappelijk opzicht toe doet - of juist niet.

Overheden leven in een geheel andere wereld. Daar gaat het niet om erkenning door collega's, maar vooral om het organiseren van macht. In een politiek systeem wordt je succes afgemeten aan je invloed op je directe omgeving. En even heel kort door de

Henk van Latesteijn is algemeen directeur van TransForum



bocht: hoe meer macht, hoe meer invloed. Voor degenen die actief zijn in maatschappelijke organisaties gelden weer andere mores. Daar gaat het er vooral om de belangrijke zaken van de organisatie op de politieke of maatschappelijke agenda te krijgen. Daar wordt succes in eigen kring aan afgemeten. Als je als organisatie of als deelnemer dat voor elkaar krijgt, stijgt je in betekenis en dus in achting. Voor het bedrijfsleven, tenslotte, wordt succes afgemeten aan materieel succes. Kijk maar naar de discussie over de salarissen van kopstukken uit het bedrijfsleven. Daar neemt de status van de ondernemer toe als hij of zij kan laten zien dat niet alleen het bedrijf, maar ook de ondernemer zelf in de zwarte cijfers zwemt.

En met die verschillende culturen willen we bij TransForum aan gezamenlijke projecten werken. Dat vraagt om net zo veel omzichtigheid als de opbouwwerker met verschillende culturen moet laten zien. De mensen van TransForum moeten daarom niet alleen een goed oog hebben voor kansrijke ontwikkelingen, zij moeten net zo veel energie steken in het goed met elkaar laten samenwerken van de vier verschillende culturen die binnen de Nederlandse agrosector gezamenlijk voor nieuwe perspectieven kunnen zorgen. En daar beginnen ze steeds beter in te worden. ✦

www.transforum.nl vernieuwd

De website heeft een nieuwe, overzichtelijker opmaak gekregen en is interactief gemaakt. Op alle teksten kunt u nu reageren, en er is een forum toegevoegd met regelmatig wisselende stellingen. Verder zullen er presentaties en filmpjes te downloaden zijn. Meer mensen dan voorheen zullen rechten krijgen om content toe te voegen op de website, maar het beheer blijft bij Astrid van Kleef. ✦



In dit nummer:

het najaar is de tijd van seminars en congressen. TransForum heeft meer malen in de spotlights gestaan. Lees meer in:

✦ Seminar Beijing

✦ Cradle to cradle

✦ Netwerkdag

✦ Seminar SynErgie



Colofon

Deze NieuwsForum is een uitgave van TransForum.

Bezoekadres

Louis Pasteurlaan 6
2719 EE Zoetermeer

Postadres

Postbus 80
2700 AA Zoetermeer

T 079 3470910

F 079 3470404

E info@transforum.nl

W www.transforum.nl

Redactie: Astrid van Kleef

Vormgeving: Creja ontwerpen, Leiderdorp

Druk: Drukkerij A-twee, Waddinxveen

November 2007



Nieuws FORUM

Greenport Shanghai showcase op seminar in Beijing

"Greenport Shanghai is een uitstekend voorbeeld van de goede samenwerking tussen Nederland en China op agro-gebied" zei Minister Verburg tijdens haar speech op het seminar 'Innovating Metropolitan Agriculture', dat TransForum op 22 en 23 oktober in Beijing organiseerde.

Tijdens het seminar werden Greenports, en Greenport Shanghai in het bijzonder, genoemd als een potentieel zeer succesvolle manier om het groeiende probleem van voedselvoorziening aan grote steden op een duurzame manier op te lossen. De ondertekening van een Memorandum of Understanding en een Letter of Intent voor de verdere ontwikkeling van Greenport Shanghai is dan ook een belangrijke mijlpaal op weg naar die duurzame oplossing. Het was een van de hoogtepunten van een succesvol seminar.

Het Memorandum werd ondertekend door de Shanghai Agricultural Commission, de Provincie Limburg, de gemeente Venlo, SIIC en TransForum. De Letter of Intent werd getekend door Environmental Science Group van Wageningen UR, Grontmij, TransForum, SIIC en KnowHouse. Deze partijen zullen



Voorzitter Herman de Boon ondertekent voor TransForum.

samen optrekken om de volgende fase van de realisatie van Greenport Shanghai, het aantrekken van financiers, uit te voeren. Een ceremonieel hoogtepunt was de opening van het Sino-Dutch Innovation & Promotion Center door Minister Verburg en de Chinese Vice-minister van Landbouw Zhang Baowen. De Minister heeft hoge verwachtingen van het Innovation and Promotion Center. Het Center zal Chinees-Nederlandse research programma's opzetten over landbouw, milieu, life sciences en voeding, en worden gevestigd in Beijing.

Vervolg Greenport Shanghai showcase op seminar in Beijing, pagina 1

Voedselproductie voor China

De Chinese overheid, gesteund door wetenschappers, gelooft in het belang van moderne technologie zoals die wordt toegepast in Greenport Shanghai, om de groeiende Chinese bevolking te kunnen voeden. Vice-minister Zhang vertelde hoe in de eerste tien vijfjarenplannen in de landbouw vooral werd gewerkt aan een verzekerde leverantie van basale voedsel ingrediënten. In het huidige vijfjarenplan verschuift de nadruk naar moderne technologie en management om moderne boeren zich te helpen ontwikkelen. Die gaan sneller en beter produceren, met meer aandacht voor milieu en verstandig omgaan met grondstoffen. Moderne landbouw wordt daarmee steeds meer gezien als een belangrijk instrument om een nieuw socialistisch platteland in China op te bouwen.

Greenport voor duurzaamheid

Michael Braungart, grondlegger van de Cradle-to-cradle filosofie, begon de tweede dag van het seminar met een verontrustende vraag: zijn wij met teveel? Zijn stelling is: voor circa 200 miljoen mensen is er genoeg eten in de lineaire cycli, dat wil zeggen, als we voedingsstoffen slechts één keer gebruiken. Recycling is dus een absolute voorwaarde om de mensheid te voeden.

den. De Cradle-to-Cradle gedachte behelst een nieuw ontwerp van allerlei producten en diensten, zodanig dat alle bestanddelen opnieuw kunnen worden gebruikt. Dat kan met kleding en stoelen maar ook met auto's en de nieuwste Airbus vliegtuigen. De circulaire ontwerpen brengen ook kostenreductie met zich mee: desgevraagd zei Braungart dat kleding circa 20% goedkoper kan worden geproduceerd. Volgens Braungart past zijn filosofie ook heel goed bij landbouwactiviteiten: zijn motto 'afval is voedsel' brengt dit tot uiting. Professor Dickson Despommier van Columbia University bracht dit in verband met het principe van vertical farming dat hij onderzoekt. Op een klein oppervlak kunnen op diverse etages bijvoorbeeld vis, schaaldieren en kippen worden geproduceerd. Binnen vijf tot tien jaar kan dit werkelijkheid zijn, volgens Despommier.

Dat Greenport Shanghai een showcase is voor duurzame ontwikkeling en stadslandbouw, bleek wel uit de presentaties daarover. Madeleine van Mansveld (Alterra) vertelde hoe ondanks, of juist dankzij, verschillen in cultuur, taal en niveau mensen hadden samengewerkt bij het realiseren van het Masterplan voor Greenport Shanghai. In plaats van 3 P's (people, planet, prosperity) sprak zij van 3 T's: transparency, trust en together. Drie vereisten voor samenwerking op meerdere niveaus, met meerdere talen en culturen, en met meerdere actoren uit verschillende sectoren. Ook Professor Huang Guozheng van de Shanghai Jiaotong University zei Greenport Shanghai te zien als voorbeeld van wat mogelijk is met circular economy. Hij verwacht veel van de samenwerking tussen Nederland en China.

Roger Wood van ARUP, een stedenbouwkundig bureau uit Londen, gaf een toelichting op het ontwerp van Dongtan, de ecologische stad die op Chongming island vlakbij het greenport gebouwd zal worden. Dongtan zal 80.000 mensen huisvesten en volledig duurzaam zijn met een ecologische voetafdruk die minder dan 50% van het mondiale gemiddelde bedraagt, met 64% minder energieverbruik en een besparing van 350.000 ton CO2 per jaar. Alle afval en water zullen er worden recycled, waardoor het milieu wordt gespaard, het vogelreservaat op Chongming wordt beschermd en een schone leefomgeving voor de bewoners van Dongtan wordt gecreëerd.

Roger Wood van ARUP, een stedenbouwkundig bureau uit Londen, gaf een toelichting op het ontwerp van Dongtan, de ecologische stad die op Chongming island vlakbij het greenport gebouwd zal worden. Dongtan zal 80.000 mensen huisvesten en volledig duurzaam zijn met een ecologische voetafdruk die minder dan 50% van het mondiale gemiddelde bedraagt, met 64% minder energieverbruik en een besparing van 350.000 ton CO2 per jaar. Alle afval en water zullen er worden recycled, waardoor het milieu wordt gespaard, het vogelreservaat op Chongming wordt beschermd en een schone leefomgeving voor de bewoners van Dongtan wordt gecreëerd.

Verklaring van Beijing

De slotakte van het seminar werd gevormd door het ondertekenen van de Verklaring van Beijing. De deelnemers aan het seminar verklaarden dat het vernieuwen van metropolitane landbouw cruciaal is voor het voeden van de wereldbevolking. Het delen en doorgeven van kennis tussen bedrijfsleven, overheid, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen is daarvoor essentieel. Een internationaal platform is het aangewezen middel voor dat delen en doorgeven. De ondertekenaars beloofden hun best te doen om het Platform on Innovating Agriculture in Metropolitan Areas (PIAMA) in de loop van volgend jaar op te richten. ✪



Foto: de leden van de Review Committee. Vlnr: Henk Brink (LTO Noord), Kees de Gooijer (Stichting Food & Nutrition Delta), Frank Nevens (Institute for Agricultural and Fisheries Research, België), John van den Elst (Philips Applied Technologies), notulist Claudia Hulshof en Decio Zylbersztajn (Universiteit van São Paulo, Brazilië), Tom McMillan (Food Ethics Council, UK)

Midterm Review succesvol afgesloten

Alle BSIK programma's waarvan TransForum er een is, zijn verplicht om halverwege hun bestaansduur te rapporteren over hun werkwijze en vorderingen. In het afgelopen jaar is hard gewerkt aan een zelfevaluatie onder leiding van Sander Mager. De zelfevaluatie is beoordeeld door de External Review Committee, voorgezeten door John van den Elst (Philips Applied Technologies). Een interview met John van den Elst over aanpak en resultaten.

'Het Review Committee is samengesteld als een onafhankelijke commissie, een gevarieerd en internationaal team van mensen die goed zijn ingevoerd in het vakgebied. Op basis van hun eigen

kennis en ervaringen met evaluaties, en aanbevelingen en methodes uit het bedrijfsleven zoals die van de European Foundation of Quality Management, is de review uitgevoerd. Dankzij een goede voorbereiding en planning konden we in twee dagen tot een afgewogen oordeel komen'.

De zelfevaluatie heeft TransForum samen met De Beuk geschreven. Daarin wordt aan de hand van de driedeling Doing, Learning en Being beschreven welke methode TransForum volgt, wat daarvan wordt geleerd en wat de resultaten zijn. Van den Elst: 'De zelfevaluatie is een consistent verhaal met een duidelijke structuur. De focus ligt

op leren en vernieuwend bezig zijn, en dat is ook wat nodig en belangrijk is om de doelstellingen van TransForum te kunnen bereiken. De achterliggende processen zijn wel gedefinieerd, maar nog niet heel expliciet. Vooral de rol van stakeholders is belangrijk. Die hebben we meer uitgediept in gesprekken met zes projectleiders. Hen hebben we gevraagd welke stakeholders zij gebruiken, en wat zij zeggen. Het viel ons op dat de projectleiders heel geëngageerd zijn, en veel drive hebben'.

Aanbevelingen

Het programma van TransForum is coherent en van goede kwaliteit, vindt de Committee. TransForum zal er haar doelstellingen binnen de gestelde termijn mee bereiken. Uiteraard geeft het Committee een aantal aanbevelingen mee. Van den Elst: 'de eerste aanbeveling is om de rol van stakeholders nog explicieter te maken dan nu al gebeurt. Beschrijf dat, als onderdeel van een duidelijke procesbeschrijving. Daardoor wordt de werkwijze consistent, transparant en overdraagbaar. De tweede aanbeveling is de focus op leren vast te houden. Het voortdurend leren door evaluatie en monitoring staan centraal bij TransForum, dat is belangrijk om echt vernieuwend te zijn. En tenslotte bevelen we aan om internationaal te gaan. De agrosector is internationaal, optimaliseren is moeilijk als je binnen Nederland blijft. Werk daarom aan projecten die ook in het buitenland kunnen worden toegepast'.

Op 31 oktober is het totale rapport verzonden aan de Commissie van Wijzen, die hierover een advies zal uitbrengen aan het Kabinet. ✪

Cradle to Cradle: Afval is voedsel

Hoe kan afval voedsel worden? Dat is de kernvraag van de Cradle to Cradle filosofie, een gedachtengang over het produceren van goederen met behulp van gesloten kringlopen. De Planet Prosperity Foundation organiseerde op 1 en 2 november 2007 het Let's Cradle congres, voor ontwerpers, overheden, bedrijven en studenten.

Michael Braungart, grondlegger van deze filosofie, sprak onlangs op het TransForum seminar "Innovating Metropolitan Agriculture" in Beijing. Daar zei hij dat Cradle to cradle ook heel goed aansluit bij de agrarische sector. Als antwoord daarop gaf Henk van Latesteijn een presentatie op het Let's Cradle congres, waarin hij het ontwerp van Greenport Shanghai toelichtte aan de hand van Cradle to cradle principes. Dat leidde tot veel reacties onder de ruim 600 deel-

nemers, zowel heel positieve alsook zeer kritische. Op de tweede dag van het congres werden deelnemers uitgenodigd om actief bij te dragen in workshops. Henk van Latesteijn, Rik Eweg en Anne-Claire van Altvorst hielden voor TransForum twee workshops rondom het thema 'Ontwikkeling van agroparken volgens C2C principes'. Daarbij werd ingegaan op ontwerp, duurzame energie, diversiteit en productlevenscyclus. De deelnemers waardeerden de uitnodiging om na te denken over hoe een modern Nieuw Gemengd Bedrijf eruit zou moeten zien. Voor TransForum was dit een heel nuttige sessie, omdat het inzicht gaf in de elementen die volgens buitenstaanders belangrijk zijn bij de ontwikkeling van een agropark.

Ontwerpeisen

Ondanks vele kritische opmerkingen waren ook tegenstanders bereid om mee

te denken over ontwerpeisen voor groot-schalige productie. Als belangrijke voorwaarde werd genoemd: maak gebruik van de juiste ontwerp-criteria voor agroparken. Dat zijn bijvoorbeeld: aandacht voor biodiversiteit, variatie in het ontwerp van agroparken, de mogelijkheid tot het ontwerpen van kleinschalige agroparken, en het betrekken van burgers. Bij sommige deelnemers kwamen sterke emoties los. Door goed in gesprek te gaan met deze deelnemers werden de emoties omgezet in constructief meedenken.

De workshops gaven ons daarmee belangrijke inzichten in de wijze waarop agroparken worden ervaren door burgers, en de wijze waarop TransForum beter kan communiceren hierover.

Voor een uitgebreid verslag van het congres, zie www.letscradle.nl ✪

Durfdoeners op Netwerkdag

Op 30 oktober werd door maar liefst 13 organisaties, namelijk TransForum, CompetentieCentrum Transitie, InnovatieNetwerk, TNO/KCT, KSI, PSI Bouw, Energietransitie Wegen naar de Toekomst, Transumo, ECN, Transitie Biodiversiteit en Traverse de vierde Netwerkdag Grensverleggend Vernieuwen gehouden.

Transities zijn een zaak van lange adem, maar de eerste successen zijn al bereikt. Ze komen aan bod in het boekje 'Transitiesuccessen: over durfdoeners, renovatiebuiken en prikkelwegen'. Vanuit de praktijk van

TransForum is Jaap Hoek Spaans van het project Green Care geïnterviewd over zijn transitie succes. Het boekje werd met enige trots gepresenteerd door Rob Weterings van het Competentiecentrum Transitie. "In dit boek staan mensen met lef. Mensen die het voor elkaar hebben gekregen om anders naar gedragsbeïnvloeding te kijken, mensen die na veel pijn en moeite op honderden scholen smaaklessen hebben geïntroduceerd. Deze durfdoeners zijn zelf al weer drie stappen verder, maar het is belangrijk dat zij hun ervaringen delen met anderen". Dat gebeurde dan

ook. Men hield elkaar een kritische spiegel voor, want het kan allemaal beter, zoals door meer ervaringen uitwisselen, bijvoorbeeld over de invulling van de innovatiefunctie bij bedrijven. Maar ook meer in beelden dan in woorden denken, de juiste stakeholders betrekken, meer denken vanuit andere perspectieven, flexibeler projectomschrijvingen maken, de 'sense of urgency' verhogen en andere 'gouden' adviezen.

Het boekje Transitie succes is te bestellen via www.transitienetwerk.nl. ✪

